

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Практикум
для студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2020

УДК 658:338.2(076)

E45

Укладачі: Л. М. Бондаренко
М. В. Горобинська

Затверджено на засіданні кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.

Протокол № 2 від 13.09.2019 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Економіка підприємства [Електронний ресурс] : практикум
E45 для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня / уклад. Л. М. Бондаренко, М. В. Горобинська. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 66 с.

Подано питання для обговорення та дискусій, теми есе, завдання для вирішення, тестові завдання для перевірки засвоєння програмного матеріалу навчальної дисципліни.

Рекомендовано для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 658:338.2(076)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2020

Вступ

На сучасному етапі розвитку України актуальним є створення високорозвинутого та творчо активного управлінського персоналу, здатного ефективно вирішувати конкретні економічні завдання, підвищувати конкурентоспроможність українських фірм як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Глибокі знання всього комплексу економічних дисциплін та навчальної дисципліни "Економіка підприємства" зокрема є абсолютно необхідними для опанування професій майбутнього.

Особливістю сучасної економіки є подальше поглиблення ринкових відносин в Україні та їхній розвиток за кордоном. У зв'язку з цим необхідно враховувати не тільки конкретні економічні аспекти виробничо-господарської діяльності фірм, але й рівень законодавчої бази та соціальні аспекти господарювання. Такий комплексний підхід потребує поглибленого вивчення навчальної дисципліни "Економіка підприємства".

У дисципліні "Економіка підприємства" вивчається діяльність фірм в умовах сучасного стану економіки, комплексно розглядаються питання економіки, планування та управління фірмою, розбираються конкретні виробничі ситуації з позиції їхнього сучасного вирішення та перспектив розвитку.

Практикум із навчальної дисципліни "Економіка підприємства" містить розподіл матеріалу за темами та охоплює всі ключові питання з економіки підприємства.

У цій роботі подано практичні завдання, тести, теми есе, питання для обговорення та дискусій на семінарських заняттях, які викладаються для студентів напрямів підготовки "Міжнародна економіка", "Міжнародний менеджмент", "Міжнародна торгівля". Їх невиконання дозволить розвинути навички, поглибити теоретичні та практичні знання, здійснити перевірку знань, умінь і навичок студентів у галузі економіки фірм. Цей практикум передбачає формування та розвиток у студентів творчого підходу у вирішенні економічних виробничих завдань.

Змістовий модуль 1

Підприємство в сучасній системі господарювання та ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва

Питання для обговорення

1. Поняття підприємства та основні засади його функціонування.
2. Теорії підприємств.
3. Загальна характеристика підприємницької та господарської діяльності.
4. Договірні взаємовідносини в підприємницькій діяльності.
5. Міжнародна підприємницька діяльність.

Завдання 1.1

Визначте структуру галузі вантажоперевезення, основні тенденції розвитку цієї галузі та зміни, що відбувалися в її структурі за три роки. Вихідні дані подано в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Обсяг перевезених вантажів за видами транспорту, тис. тонн [33]

Роки	Залізничний		Морський	Річковий	Автомобільний	Авіаційний	Трубопровідний
	відправлення	перевезення					
1-й рік	292 104,7	343 433,5	3 032,5	3 641,8	1 085 663,4	74,3	106 729,2
2-й рік	277 288,9	339 550,5	2 253,1	3 640,2	1 121 673,6	82,8	114 810,4
3-й рік	267 639,1	322 342,1	1 892,0	3 698,0	1 205 530,8	99,1	109 418,2

Завдання 1.2

У табл. 1.2 подано обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за три роки у діючих цінах відповідного року, млн грн. Визначте галузеву структуру промисловості України, темпи зростання обсягів реалізації за окремими галузями, галузеві коефіцієнти випередження, частки окремих галузей у загальному обсязі реалізації в промисловості України.

**Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)
за видами економічної діяльності, [33]**

Види економічної діяльності	Роки		
	1-й рік	2-й рік	3-й рік
	млн грн	млн грн	млн грн
Промисловість	1 776 603,7	2 158 030,0	2 608 027,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	191 599,3	240 150,3	322 706,7
Переробна промисловість	1 139 213,2	1 312 729,0	1 619 495,3
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	398 023,2	462 418,9	546 653,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та ін.	17 384,4	20 344,4	25 392,5
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	60 146,2	72 700,7	83 988,0
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	59 971,7	69 855,6	102 398,2
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	68 010,1	60 534,8	65 651,4
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	20 295,8	26 060,9	30 163,2
виробництво гумових і пластмасових виробів	85 969,9	107 615,7	133 987,3
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	278 502,8	318 195,9	407 295,0
машинобудування	115 261,7	131 351,8	167 649,3
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	8 772,9	12 366,1	13 728,8
виробництво електричного устаткування	24 038,5	26 594,6	32 938,2
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	41 998,0	50 105,3	59 339,1
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та ін.	40 452,3	42 285,8	61 643,2
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	35 647,4	43 650,3	56 316,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	424 705,2	580 354,1	638 406,6
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	21 086,0	24 796,6	27 419,1

Завдання 1.3

Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за даними Державного комітету статистики України у фактичних цінах (млн грн) наведено в табл. 1.3. Визначте галузеву структуру економіки України за 4 роки, темпи зростання обсягів виробництва в окремих галузях економіки та в економіці України загалом, галузеві коефіцієнти випередження.

Таблиця 1.3

Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту України за галузями економіки [33]

Галузі економіки	Роки			
	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік
Випуск (млн грн)				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	68 728	68 173	94 686	123 664
Переробна промисловість	150 817	164 491	245 371	305 703
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	38 755	39 436	53 967	68 798
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	5 762	5 285	6 688	7 815
Будівництво	29 632	30 106	44 795	59 619
Освіта	75 692	73 679	79 064	89 981
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	45 745	45 937	49 886	58 773
Інші види економічної діяльності	814 937	842 587	1 198 434	1 446 410
Усього	1 197 981	1 262 027	1 736 239	2 066 730

Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Питання для обговорення

1. Класифікація підприємств.
2. Господарські товариства.
3. Види підприємств за розміром та за формою власності.
4. Економічні аспекти діяльності об'єднань підприємств в Україні.

Тестові завдання

1. За формою власності виділяють такі види підприємств:

- а) комерційні, колективні, приватні, комунальні, засновані на змішаній формі власності та ін.;
- б) комерційні, некомерційні, кооперативні, орендні, спільні й ін.;
- в) колективні, приватні, засновані на змішаній формі власності та ін.;
- г) колективні, приватні, корпоративні, унітарні й ін.

2. За зобов'язаннями якого товариства всі учасники солідарно відповідають усім своїм майном:

- а) акціонерне товариство закритого типу;
- б) акціонерне товариство відкритого типу;
- в) товариство з обмеженою відповідальністю;
- г) повне товариство;
- д) командитне товариство;
- е) корпорація?

3. Які з перерахованих видів об'єднань підприємств створюються на підставі статуту:

- а) асоціації, корпорації;
- б) концерни, консорціуми;
- в) картелі, підприємства?

4. До переваг об'єднання підприємств належать:

- а) розширення капіталу, можливість зниження витрат виробництва;
- б) ускладнення організаційної структури та підвищення кваліфікації кадрів;
- в) можливість одержання акціонерами дивідендів і юридичний захист.

5. Відповідно до положень Господарського Кодексу України, підприємство, середньооблікова кількість працівників на якому складає 60 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції протягом звітного року еквівалентна 400 тисячам євро, належить до:

- а) малих підприємств;
- б) середніх підприємств;
- в) великих підприємств.

6. Статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їхньої фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності – це:

- а) асоціація;
- б) корпорація;
- в) концерн;
- г) консорціум;
- д) картель.

7. Промислово-фінансова група (ПФГ) є об'єднанням, яке створюється за рішенням:

- а) Кабінету Міністрів України;
- б) Міністерства економіки України;
- в) підприємств, що входять до її складу;
- д) уповноваженої особи (осіб) ініціаторів створення ПФГ.

8. Які ви знаєте види підприємств за видами діяльності:

- а) виробничі, сімейні, кооперативні;
- б) комунікаційні, страхові, віртуальні;
- в) консалтингові, посередницькі, виробничі;
- г) приватні, колективні, державні?

9. Які ви знаєте види підприємств за сферами хазяювання:

- а) приватні, колективні, будівельні, державні;
- б) консалтингові, посередницькі, юридичні, виробничі;
- в) комунікаційні, страхові, фінансові, торгові?

10. Залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- а) приватні, колективні, державні, засновані на змішаній формі власності;
- б) комунікаційні, страхові, юридичні;
- в) адміністративні, сімейні, кооперативні;
- г) правильні відповіді а та в.

Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

Питання для обговорення

1. Сутність та складові зовнішнього середовища господарювання підприємств.
2. Зовнішнє середовище найближчого оточення.
3. Віддалене (загальне) зовнішнє середовище підприємств, соціальне середовище, науково-технічні фактори зовнішнього середовища.
4. Оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на підприємство.

Тестові завдання

1. Які з перерахованих складових належать до зовнішнього середовища підприємства:
 - а) споживачі, конкуренти, державні установи;
 - б) цілі, завдання, люди;
 - в) технології, структури, внутрішнє середовище підприємства?
2. До зовнішнього середовища найближчого оточення відносять:
 - а) демографічні фактори;
 - б) науково-технічні фактори;
 - в) постачальники;
 - г) тенденції зміни доходів, рівень безробіття.
3. Антимонопольні закони, податкова політика є елементами:
 - а) демографічних факторів;
 - б) науково-технічних та економічних факторів;
 - в) макроекономічних та політико-правових факторів.
4. Які з факторів зовнішнього середовища можуть бути оцінені кількісно:
 - а) конкуренція на внутрішньому ринку;
 - б) рівень безробіття, рівень доходів населення;
 - в) нові технології конкурентів?
5. До загального (віддаленого) зовнішнього середовища не відносять:
 - а) демографічні фактори;
 - б) державне і політичне середовище;

- в) тенденції зміни доходів, рівень безробіття;
- г) вартість кредиту;
- д) державні установи, що займаються наглядом і регулюванням виробничої діяльності.

Тема 4. Структура та управління підприємством

Питання для обговорення

1. Структура підприємства.
2. Сутність та функції процесу управління.
3. Методи управління діяльністю підприємства.
4. Організаційні структури управління підприємствами та система загальнодержавного управління підприємствами.

Тестові завдання

1. Для відображення структурних взаємозв'язків основних рівнів та підрозділів організації, їхньої підпорядкованості використовують:
 - а) схеми організаційної структури управління;
 - б) системи загальнодержавного управління підприємствами;
 - в) зовнішній менеджмент;
 - г) консалтингові послуги.

2. До переваг лінійної оргструктури відносять:
 - а) зростання кількості рівнів управління під час збільшення розмірів організації;
 - б) скорочення часу проходження інформації;
 - в) чіткість і простота взаємодії (неможливість отримання підлеглим суперечливих розпоряджень та рекомендацій);
 - г) спеціалізацію функціональних керівників.

3. До недоліків функціональної оргструктури підприємства можна віднести:
 - а) можливість отримання суперечливих вказівок, порушення принципу єдиноначальності;
 - б) легкість контролю та захисту;
 - в) спеціалізація діяльності функціональних керівників і підвищення рівня їхньої кваліфікації.

4. Матричним структурам управління підприємствами не притаманні:

- а) високий ступінь адаптації до змін у середовищі;
- б) наявність ефективних механізмів координації між багатьма складними і взаємопов'язаними проєктами;
- в) перевантаження вищого керівництва;
- г) немає правильної відповіді.

5. До принципів управління підприємством не відносять:

- а) принцип соціальної орієнтації підприємства;
- б) принцип збереження та розвитку конкурентних переваг підприємства;
- в) принцип нормативного та раціонального управління;
- г) принцип наукової обґрунтованості системи управління.

6. Процес розподілення ресурсів для виконання планів підприємства виконується на стадії:

- а) планування;
- б) організації;
- в) мотивації;
- г) контролю;
- д) усі варіанти правильні.

7. Ознакою правильно сформульованих цілей організації є:

- а) цілі мають бути конкретними, вимірюваними та прогресивно зростати;
- б) цілі мають бути зорієнтованими в часі;
- в) цілі мають бути реалістичними, досяжними;
- г) цілі мають бути не суперечливими, узгодженими, взаємопов'язаними.

8. Мотивація, спонукання, навіювання належать до:

- а) економічних методів управління;
- б) адміністративно-правових методів управління;
- в) соціально-психологічних методів управління;
- г) до кожної групи методів.

9. Розпорядництво та оперативне втручання в процес управління відносять до:

- а) економічних методів управління;
- б) адміністративно-правових методів управління;
- в) соціально-психологічних методів управління;
- г) до кожної групи методів.

10. Управління підприємством полягає у:

- а) процесі поєднання ресурсів для досягнення поставлених цілей;
- б) вимогах виконувати розпорядження;
- в) підтриманні режиму діяльності підприємства;
- г) плануванні та організації.

Тема 5. Ринок і продукція

Питання для обговорення

1. Ринкове середовище господарювання підприємств.
2. Характеристика продукції та її класифікація.
3. Виробнича програма підприємства.
4. Маркетингова діяльність підприємства та ринку.

Завдання 5.1

Визначте основні показники обсягу виробництва і реалізації продукції на основі даних, наведених у табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Вихідні дані

Показники	Значення	
	Базовий рік	Звітний рік
1	2	3
1. Річний обсяг виробництва, шт.	10 000	10 100
2. Оптова ціна одного виробу, грн	1 500	1 550
3. Собівартість одного виробу, грн	1 200	1 220

1	2	3
4. Приріст залишків готової продукції на складах за рік, шт.	50	60
5. Приріст незавершеного виробництва, грн	-500 000	-380 000
6. Тривалість виробничого циклу, днів	6	6
7. Коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві	0,48	0,48
8. Кількість робочих днів у році	250	250

Завдання 5.2

Охарактеризуйте тенденції в роботі підприємства щодо виконання планів за обсягами виробництва та за асортиментом виробництва за окремими видами продукції та за підприємством загалом. Вихідні дані подано в табл. 5.2.

Таблиця 5.2

Вихідні дані

Види продукції	Випуск продукції, млн грн			
	Базовий рік		Звітний рік	
	за планом	фактично	за планом	фактично
1	48	54	48	60
2	72	69,5	75	75
3	56	54	58	56
Загалом за підприємством	176	177,5	181	191

Завдання 5.3

Виконайте ресурсне обґрунтування виробничої програми, якщо в плановому році передбачено поставити покупцям 210 тис. одиниць декоративних виробів із деревини, середньою масою 5 кг. Водночас підприємство має контракти на закупівлю 1 100 тонн цінних порід деревини протягом планового року. Коефіцієнт корисного використання деревини – 0,8, а 40 % відходів деревини можуть використовуватися у виробництві.

Завдання 5.4

Місячна програма токарного цеху – 6 000 шестерень. Трудомісткість токарної операції – 0,8 нормо-години. Запланований виробіток – 125 % від норми. Визначте розрахункову та фактично прийнятну кількість верстатів і коефіцієнт загрузки цієї групи верстатів. Ефективний час роботи верстата – 330 годин.

Завдання 5.5

За фрезерувальною ділянкою в складі 30 верстатів закріплено оброблення деталей А, Б та В. Норма часу на оброблення деталі А – 30,0 годин, деталі Б – 15,0 годин, деталі В – 80,0 годин. Протягом року планується виготовити 1 575 деталей А, 570 деталей Б, 710 деталей В. Визначте процент загрузки обладнання за двозмінного режиму роботи, тривалості однієї зміни 7 годин, кількість робочих днів у році – 305, втрати часу на ремонт – 7 %.

Тема 6. Планування діяльності підприємства

Питання для обговорення

1. Основи планування.
2. Стратегічне планування розвитку підприємства.
3. Тактичне та оперативне планування.
4. Прогнозування розвитку підприємств.

Завдання 6.1

Визначте очікуваний обсяг продукції виробничого підприємства у вартісному вираженні (валової, товарної, чистої та реалізованої) у розрахунковому році на основі показників, що наведено в табл. 6.1.

Методичні рекомендації до виконання

Розрахунки обсягів виробництва у вартісному вираженні дозволяють на єдиній цінній основі порівнювати, аналізувати та визначати сумарний обсяг випуску різномірної продукції. Але водночас необхідно враховувати

зміни ринкових цін під час планування обсягів виробленої і реалізованої продукції у різні періоди.

1. Товарна продукція – загальна кількість усіх видів готової продукції, напівфабрикатів, робіт і послуг виробничого характеру, призначених для продажу (реалізації) різним споживачам:

$$ТП = \sum_{i=1}^n Ц_i N_i + НПФ = ПВ, \quad (6.1)$$

де ТП – товарна продукція, грн;

n – кількість найменувань продукції, що виробляється у плановому періоді;

$Ц_i$ – ціна i -го виробу, грн;

N_i – кількість i -х виробів у виробничій програмі, од.;

НПФ – вартість напівфабрикатів, грн;

ПВ – послуги виробничого характеру, грн.

Товарна продукція планується у діючих та незмінних цінах. Розрахунок товарної продукції в діючих цінах необхідний для визначення обсягу продажу, у незмінних цінах – для розрахунку динаміки обсягів виробництва.

2. Валова продукція – показник її обсягу, який, крім елементів, що входять до складу товарної продукції, охоплює також зміну залишків незавершеного виробництва, вартість сировини та матеріалів замовника (давальницької сировини) і деякі інші елементи залежно від галузевих особливостей виробничої діяльності підприємства:

$$ВП = ТП + НЗВ_k - НЗВ_n + М, \quad (6.2)$$

де ВП – валова продукція, грн;

$НЗВ_k$ і $НЗВ_n$ – вартість залишків незавершеного виробництва, відповідно, на кінець і початок планового періоду, грн;

$М$ – вартість сировини та матеріалів замовника, грн.

Динаміка залишків незавершеного виробництва враховується лише на тих підприємствах машинобудування в металообробленні, де тривалість виробничого циклу перевищує два місяці.

До складу незавершеного виробництва входять заготовки, деталі, комплекти, які знаходяться на різних стадіях виробничого процесу і підлягають наступному обробленню або складанню, а також вироби у складані та на випробуваннях. Валова продукція оцінюється в незмінних цінах.

Таблиця 6.1

Показники роботи підприємства

Показники	Варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	1. Річний обсяг випуску продукції, шт.		700	500	600	800	900	700	400	350	850
2. Матеріальні та прирівняні до них витрати, тис. грн		6 600	2 100	4 700	6 800	6 500	7 300	2 050	3 050	2 620	5 780
3. Вартість сировини і матеріалів замовника, тис. грн		200	310	300	280	250	340	210	340	170	280
4. Обсяг напівфабрикатів власного виробництва, тис. грн		1 500	1 440	1 300	1 380	1 260	1 510	1 210	1 410	1 340	1 250
5. Виробничі послуги іншим юридичним і фізичним особам, тис. грн		800	640	600	700	450	580	620	510	380	620
6. Відпускна ціна одиниці виробленої продукції, грн		12 000	8 400	10 600	11 500	9 500	10 700	13 200	14 100	7 800	7 050
7. Залишки нереалізованої продукції, тис. грн:											
на початок року		400	500	300	400	350	370	310	280	370	300
на кінець року		800	700	600	650	700	740	670	530	540	570

3. Реалізована продукція – обсяг запланованого продажу або фактично реалізованих на ринку виробів. Вона визначається на основі товарної продукції з урахуванням зміни залишків нереалізованих виробів у розрахунковому періоді:

$$РП = ТП + ЗНП_{п} - ЗНП_{к}, \quad (6.3)$$

де РП – реалізована продукція, грн;

ЗНП_п і ЗНП_к – вартість залишків нереалізованої продукції, відповідно, на початок і на кінець планового періоду, грн.

4. Чиста продукція – заново створена на підприємстві вартість. Кількісно вона визначається вилученням із товарної продукції вартості матеріальних витрат та амортизаційних відрахувань:

$$ЧП = ТП - МВ - АВ \quad \text{або} \quad ЧП = ЗП + П, \quad (6.4)$$

де ЧП – чиста продукція, грн;

МВ – матеріальні витрати, грн;

АВ – амортизаційні відрахування, грн;

ЗП – заробітна плата з відрахуваннями на неї, грн;

П – прибуток від реалізації продукції, грн.

Завдання 6.2

Розрахуйте план виробництва виробів А на плановий рік, у тому числі у кварталному розрізі на підставі показників, що наведено в табл. 6.2. Відповідно до укладених угод підприємство у плановому році має відвантажити споживачам вироби А, направити у роздрібну торгівлю певну їхню кількість і створити запас готової продукції до кінця року. На підприємстві мають місце неминучі втрати від браку.

Методичні рекомендації до виконання

1. План виробництва виробів охоплює їхню кількість для задоволення потреб споживачів, у роздрібну торгівлю, а також враховує створення запасу готової продукції та неминучі втрати від браку.

2. Запаси готової продукції розраховуються у календарних днях (365), розподіл виробничої програми здійснюється пропорційно до кількості робочих днів.

Показники виробництва та реалізації продукції

Показники Варіанти	Кількість виробів, що треба відвантажити споживачам, тис. шт.	Кількість виробів для роздрібної торгівлі, тис. шт.	Запас готової продукції до кінця року, діб	Неминучі втрати від браку, %	Кількість робочих днів
1	10	2	5	0,5	254
2	11	3	4	0,6	252
3	13	4	5	0,5	254
4	10	2	5	0,4	250
5	12	3	5	0,5	252

Завдання 6.3

Визначте ступінь виконання плану за обсягами реалізації та асортиментом продукції на підставі даних, що наведено в табл. 6.3.

Таблиця 6.3

Обсяги реалізованої підприємством продукції

Товар	Обсяг реалізованої продукції, тис. одиниць	
	За планом	За звітом
1	400	409
2	378	370
3	292	300
4	511	505
5	796	798

Завдання 6.4

За звітний період підприємство виготовило 350 тис. тонн кондитерських виробів, 70 % з яких вищого ґатунку, а 30 % – першого ґатунку. Планом передбачено підвищити випуск кондитерських виробів вищого ґатунку до 100 % у загальному обсязі випуску. Гуртова ціна однієї тонни кондитерських виробів вищого ґатунку становить 9 000 грн, а першого – 8 200 грн. Визначте суму прибутку за рахунок додаткової реалізації кондитерських виробів вищого сорту.

Завдання 6.5

Підприємство впродовж року випускає 600 одиниць однорідної продукції. Визначте коефіцієнти сортності за минулий і плановий роки та збільшення випуску продукції за рахунок підвищення сортності. Вихідні дані подано в табл. 6.4.

Таблиця 6.4

Випуск продукції підприємством

Категорія сортності	Фактичний випуск продукції за минулий рік, одиниць	Випуск продукції в плановому році, одиниць	Ціна за одиницю продукції, грн
Вища	80	280	300
Перша	390	305	275
Друга	115	–	250
Разом	585	585	

Завдання 6.6

Планом виробництва та реалізації продукції передбачено за плановий рік виготовити 400 виробів А вищого сорту. Оптова ціна одного виробу А вищого ґатунку складає 12,7 тис. грн. Визначте питому вагу продукції вищого сорту, якщо загальний обсяг реалізації складе 9 500 тис. грн.

Завдання 6.7

Розрахуйте плановий та фактичний виробіток на одного працівника, виконання плану з продуктивності праці на основі наведених у табл. 6.5 даних, якщо планова кількість працівників у цеху – 48 осіб, а фактична – 55 осіб.

Таблиця 6.5

Вихідні дані

Вироби	Кількість виробів, одиниць		Планова (нормативна) трудомісткість на 1 виріб, нормо-годин
	За планом	Фактично виготовлено	
А	500	750	2,2
В	1 000	1 120	0,7
С	2 500	2 900	1,6

Завдання 6.8

Протягом зміни робітнику заплановано зробити 4 втулки, 16 валиків, 24 лопатки. Норма часу на виготовлення однієї деталі для втулки – 0,73 нормо-години, валика – 0,17 нормо-годин, лопаток – 0,12 нормо-годин. Фактично виготовлено 5 втулок, 19 валиків, 21 лопатка.

Визначте фактичний та плановий процент виконання норм робітником за тривалості робочого дня 8 годин.

Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Питання для обговорення

1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства. Визначення чисельності окремих категорій робітників.
2. Кадрова політика і система управління персоналом. Колективний договір.
3. Продуктивність праці як економічна категорія. Резерви і фактори зростання продуктивності праці.
4. Організація оплати праці на підприємстві. Форми та системи оплати праці працівників різних категорій.
5. Склад фонду оплати праці на підприємстві. Мотивація трудової діяльності й організація преміювання працівників.

Проблемні питання та питання для дискусій

1. Як організувати на підприємстві дієву систему мотивації праці?
2. Чи існує універсальна методика виявлення та усунення втрат у процесі використання трудових ресурсів?
3. У чому виражається індивідуальний підхід до розвитку персоналу на сучасних українських підприємствах?
4. У чому на практиці реалізується процес інтенсифікації праці?
5. Як можна підвищити питому вагу заробітної плати в складі собівартості продукції? Які наслідки такого кроку?
6. На якій правовій базі ґрунтується процес організації оплати праці вітчизняними підприємствами?

Завдання 7.1

Визначте необхідну чисельність робітників-відрядників на основі показників, що наведено далі (табл. 7.1). Обсяг виготовлення продукції становив: за виробом А – 500 шт.; за виробом Б – 800 шт.; за виробом В – 1 200 шт. Трудомісткість виготовлення дорівнює: за виробом А – 60 осіб/год; за виробом Б – 90 осіб/год; за виробом В – 130 осіб/год. Плановий процент виконання норм виробітку дорівнює 110. Річний бюджет робочого часу одного робітника становить 1 720 год.

Методичні рекомендації до виконання

Планова чисельність робітників-відрядників визначається на основі норм часу, трудомісткості робіт, а за професіями (за робочими місцями) – на основі норм обслуговування та нормативів чисельності.

Завдання 7.2

Визначте чисельність основних робітників на плановий рік, якщо відомі такі дані (табл. 7.1): річна програма випуску продукції, норма часу на виріб, внутрішньозмінні витрати часу, розподіл (процент) робітників щодо отримання чергових та додаткових відпусток, а також тривалість інших відпусток на середньостатистичного працівника – 14 днів, кількість робочих днів – 251, тривалість зміни – 8 год.

Методичні рекомендації до виконання

1. Витрати часу на річну програму випуску продукції (трудомісткість виробничої програми) та ефективний робочий час робітника є основою визначення чисельності основних робітників:

$$Ч_p = \frac{B_{p.ч.}}{\Phi_{ef}}, \quad (7.1)$$

де $Ч_p$ – чисельність робітників, осіб;

$B_{p.ч.}$ – витрати робочого часу на річну програму випуску продукції, люд.-год;

Φ_{ef} – ефективний робочий час одного робітника, год.

Показники роботи підприємства

Показники	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Річна програма випуску, шт.	5 000	5 150	4 800	4 550	4 750	5 200	6 000	4 650	4 580	6 050
2. Норма часу на виріб, люд.-год	19,6	19,3	18,4	17,8	18,5	19,4	18,7	19,4	18,6	19,6
3. Розподіл робітників щодо тривалості чергової і додаткової відпустки, %	70 10	75 12	66 9	72 11	68 10	62 6	68 8	70 12	60 10	70 10
4. Тривалість чергової і додаткової відпустки згідно з зазначеним раніше розподілом, днів	21 28	20 27	21 26	20 25	23 27	21 28	23 25	21 27	20 26	23 28
5. Внутрішньозмінні витрати часу, год	0,5	0,4	0,6	0,3	0,4	0,5	0,6	0,4	0,5	0,6

2. Середня тривалість чергових і додаткових відпусток розраховується на одного середньостатистичного робітника як середньозважена величина, тобто з урахуванням процентів робітників стосовно тривалості їхньої відпустки.

Примітка. Тривалість інших відпусток на середньостатистичного працівника – 14 днів – охоплює: на навчання у середньому – 1,1 день, на виконання громадських та державних обов'язків – 1,4 дні, неявка через хворобу – 4 дні, інші (з дозволу адміністрації) – 7,5 дні.

Завдання 7.3

Визначте загальну суму нарахованої заробітної плати робітника-відрядника за місяць на підставі даних табл. 7.2. Годинна тарифна ставка I розряду в нормальних умовах – 14,55 грн.

Методичні рекомендації до виконання

1. Заробітна плата за прямої відрядної системи оплати праці:

$$З_{п.в} = P \times N_{ф}, \quad (7.2)$$

де P – розцінка за одиницю продукції, що виготовляє виробник;
 $N_{ф}$ – фактичний випуск продукції.

2. Розцінка за одну виготовлену деталь:

$$P = T_{шт} \times C_{в}, \quad (7.3)$$

де $T_{шт}$ – норма часу на виготовлення однієї деталі;
 $C_{в}$ – часова тарифна ставка відповідного тарифного розряду.

3. Заробітна плата за відрядно-преміальної системи оплати праці:

$$З_{в.п} = З_{п.в} + D_{в}, \quad (7.4)$$

де $D_{в}$ – преміальні доплати.

4. Преміальні доплати за відрядно-преміальної системи оплати праці:

$$D_{в} = З_{п.в} \frac{П_1 + П_2 \times П_{пп}}{100}, \quad (7.5)$$

де $П_1$ – процент доплат за виконання плану;
 $П_2$ – процент доплат за кожний процент перевиконання плану;
 $П_{пп}$ – процент перевиконання плану.

Вихідні дані для обчислення заробітної плати

Фактори	Варіант														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Випуск продукції, деталей	485	490	495	500	510	440	430	520	515	505	500	480	475	525	435
1.1. Плановий															
1.2. Фактичний	500	501	512	515	525	480	440	530	520	510	510	490	495	540	450
2. Норма часу на виготовлення однієї деталі, людино-годин	0,40	0,41	0,42	0,43	0,40	0,41	0,43	0,425	0,415	0,413	0,414	0,435	0,425	0,39	0,40
3. Премія за виконання плану, %	10	15	20	10	15	20	10	15	20	10	15	20	10	15	20
4. Премія за кожний процент перевиконання плану, %	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	1,6	1,8	2,0	1,7	1,6	1,5	1,7	1,8	1,9
5. Розряд робітників	III	IV	V	IV	V	III	IV	V	V	III	IV	V	IV	III	V
6. Тарифний коефіцієнт за розрядом робітника	1,2	1,35	1,55	1,35	1,55	1,2	1,35	1,55	1,55	1,2	1,35	1,55	1,35	1,2	1,55

5. Процент перевиконання плану:

$$П_{пл} = \frac{N_{ф}}{N_{пл}} \times 100 - 100 = \frac{N_{ф} - N_{пл}}{N_{пл}} \times 100, \quad (7.6)$$

де $N_{ф}$, $N_{пл}$ – фактичний і плановий обсяг випуску продукції.

Завдання 7.4

Обсяг випуску валової продукції у базовому періоді становив 150 млн грн, а середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу – 11,2 тис. осіб. У плановому періоді передбачається випустити валової продукції на суму 160,5 млн грн.

Фактично було вироблено продукції на суму 168,2 млн грн.

Фактична середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу становила 11,1 тис. осіб.

Планова середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу становила 11,5 тис. осіб.

Необхідно проаналізувати виконання плану підприємства за продуктивністю праці.

Методичні рекомендації до виконання

Продуктивність праці – це показник, що характеризує її ефективність та показує здатність працівників випускати певну кількість продукції за одиницю часу. Залежно від прямого чи оберненого співвідношення цих величин ми маємо два показники рівня продуктивності праці – виробіток і трудомісткість.

Виробіток – це прямий показник рівня продуктивності праці, що визначається за формулою:

$$В = O : T \quad \text{або} \quad В = O : Ч, \quad (7.7)$$

де $В$ – виробіток;

O – обсяг виробництва продукції (робіт, послуг);

T – затрати праці на випуск відповідного обсягу продукції (робіт, послуг);

$Ч$ – чисельність працівників.

Трудомісткість – це обернений показник рівня продуктивності праці, що характеризується кількістю робочого часу (працівників), витраченого

на виробництво одиниці продукції (робіт, послуг), і розраховується за формулою:

$$TM = T : O \quad \text{або} \quad TM = Ч : O. \quad (7.8)$$

Завдання 7.5

Визначте чисельність працівників у плановому періоді, якщо відомо, що випуск продукції в плановому періоді зросте порівняно з базовим на 7,8 %, а продуктивність праці збільшиться на 5,1 %. Обсяг валової продукції в базисному періоді склав 12,5 млн грн, чисельність персоналу – 1 850 осіб.

Завдання 7.6

За планом на рік продукція підприємства склала 17 630 тис. грн. Середньооблікова чисельність персоналу – 3 245 осіб. Ефективний річний фонд часу – 1 871 година; тривалість робочого дня – 8,2 години.

Визначте середньорічний, середньоденний, середньогодинний виробіток на одного працівника.

Завдання 7.7

У цеху за звітний період випущено 160 000 комплектів деталей за середньооблікової кількості працівників 400 осіб. У плановому році передбачається подвоїти випуск виробів, збільшити кількість працівників на 120 осіб.

Визначте середньорічний рівень продуктивності праці та його динаміку в плановому періоді.

Завдання 7.8

Загальний обсяг продукції за планом – 15 000 нормо-годин; плановий обсяг випуску продукції – 300 шт.; фактичні витрати часу на випущену продукцію – 12 800 нормо-годин; фактично випущено 320 виробів.

Визначте:

- 1) планову трудомісткість виробів;
- 2) фактичну трудомісткість виробів;
- 3) зростання продуктивності й зниження трудомісткості.

Завдання 7.9

Плановий випуск продукції склав 45 460 тис. грн. У минулому базовому році він дорівнював 42 000 тис. грн. Чисельність основних виробничих робітників у плановому році збільшиться порівняно з базисним на 3 %.

Визначте приріст обсягу продукції, який буде одержано за рахунок зростання продуктивності праці та загального обсягу приросту продукції.

Завдання 7.10

За даними табл. 7.3 визначте:

- 1) процентне виконання плану за продуктивністю праці з розрахунку на одного працівника й на одного робітника;
- 2) на скільки підвищилася продуктивність праці одного працівника та одного робітника у звітному році (за планом і за фактом) порівняно з базисним роком.

Таблиця 7.3

Вихідні дані

Показники	Базисний рік	Звітний рік	
		за планом	фактично
Вироблена продукція, млн грн	215,6	243,7	252,4
Чисельність працівників, тис. осіб	21,3	22,7	22,8
Чисельність робітників, тис. осіб	18,1	18,6	19,7

Завдання 7.11

У цехах, що випускають однотипні вироби, для визначення рівня продуктивності праці в цеху можуть бути використані показники виробітку продукції в натуральному вираженні (штуки, метри, тонни, літри і т. д.).

Планова чисельність працівників у цеху – 50 осіб, фактична чисельність працівників у цеху – 52 особи.

На основі даних табл. 7.4 визначте: плановий і фактичний виробіток на одного працівника; виконання плану продуктивності праці.

Таблиця 7.4

Вихідні дані

Вироби	Кількість виробів (шт.)		Планова (нормативна) трудомісткість на 1 виріб (нормо-годин)
	за планом	фактично вироблено	
А	1 000	1 200	2
Б	2 500	2 800	0,4
В	3 000	3 200	1,5

Завдання 7.12

Розрахуйте місячну заробітну плату робітника четвертого розряду в ковальсько-пресовому цеху. Кількість фактично відпрацьованих днів у місяці – 22 за 8-годинного робочого дня, годинна тарифна ставка робітників четвертого розряду – 19,64 грн.

Завдання 7.13

Визначте відрядну розцінку й фактичну заробітну плату за зміну формувальника-відрядника ливарного цеху. Норма виробітку за зміну – 40 форм. Робітник виготовив 47 форм. Робота тарифікується за третім розрядом. Ставка робочого третього розряду – 17,46 грн/год.

Завдання 7.14

Визначте заробітну плату робітника за місяць (оплата відрядно-прогресивна), якщо відомо: денна норма виробітку робітника – 180 деталей, місячна – 4 320 деталей. Фактично робітник виготовив 5 630 деталей. Розряд роботи – четвертий. Умови праці нормальні. Рівень норм виробітку плановий – 110 %, відрядно-прогресивна розцінка збільшується в 2 рази. Зміна триває 8,2 години, годинна тарифна ставка робітника четвертого розряду – 19,64 грн.

Тема 8. Капітал підприємства

Питання для обговорення

1. Поняття капіталу підприємства.
2. Основний капітал.
3. Нематеріальні активи.
4. Оборотний капітал підприємства.

Проблемні запитання та питання для дискусій

1. Що спільного та які відмінності понять "капітал" і "майно"?
2. Яким чином держава впливає на процес відтворення нових фондів?
3. Який ступінь ефективності сучасних методик оцінювання вартості нематеріальних активів?
4. Що дасть вітчизняним підприємствам прискорення оборотності обігових коштів?

Завдання 8.1

Визначте показники, які характеризують ефективність використання та руху основних засобів підприємства на основі даних, наведених у табл. 8.1.

Таблиця 8.1

Показники роботи підприємства

Показники	Варіанти				
	1	2	3	4	5
1. Річний обсяг випуску продукції, тис. грн	81 910	96 870	49 540	41 148	65 000
2. Вартість основних засобів на початок року, тис. грн, у тому числі активна частина, %	12 710 65	16 860 67	14 790 57	10 540 59	11 950 35
3. Введення основних засобів у поточному році за місяцями, тис. грн:					
січень	370	–	1 210	–	420
березень	–	125	–	470	–
травень	1 270	–	340	–	540
липень	–	350	–	680	–
вересень	155	210	165	–	170
4. Виведення основних засобів у поточному році за місяцями, тис. грн:					
лютий	39	–	510	–	310
квітень	570	230	–	340	–
червень	–	450	–	680	–
серпень	160	–	270	–	560
5. Середня чисельність працівників, осіб	360	387	437	462	580
6. Кількість встановленого обладнання, шт.	600	620	670	650	700
7. Відпрацьовано верстато-змін	1 900	1 750	2 100	2 300	2 400

Методичні рекомендації до виконання

1. Середньорічна вартість основних засобів обчислюється за формулою:

$$ОФ_{сер} = ОФ_{п} + \frac{ОФ_{ВВ} \times t_1}{12} - \frac{ОФ_{ВВ} \times t_2}{12}, \quad (8.1)$$

де $ОФ_{п}$ – вартість основних засобів на початок року, грн;

$ОФ_{ВВ}$ – вартість введених основних засобів протягом року, грн;

t_1 – кількість повних місяців до кінця року, протягом яких функціонуватимуть введені основні засоби;

$ОФ_{\text{вив}}$ – вартість виведених з експлуатації основних засобів протягом року, грн;

t_2 – кількість місяців до кінця року з моменту виведення з експлуатації основних фондів.

2. Фондовіддача ($\Phi_{\text{від}}$) характеризує випуск продукції, який приходить на 1 грн собівартості основних засобів та обчислюється за формулою:

$$\Phi_{\text{від}} = \frac{Q}{ОФ_{\text{сер}}}, \quad (8.2)$$

де Q – обсяг товарної (валової, реалізованої) продукції підприємства, грн.

3. Фондомісткість ($\Phi_{\text{м}}$) є показником, оберненим до фондовіддачі. Вона характеризує, яка частина середньорічної вартості основних засобів припадає на 1 грн випущеної підприємством продукції та обчислюється за формулою:

$$\Phi_{\text{м}} = \frac{ОФ_{\text{сер}}}{Q}. \quad (8.3)$$

4. Фондоозброєність ($\Phi_{\text{озбр}}$) визначає частку вартості основних засобів, яка припадає на одного працівника промислово-виробничого персоналу (робітника), характеризує ступінь його озброєності основними засобами та обчислюється за формулою:

$$\Phi_{\text{озбр}} = \frac{ОФ_{\text{сер}}^{\text{а}}}{Ч_{\text{пвп}}} \text{ або } \Phi_{\text{озбр}} = \frac{ОФ_{\text{сер}}^{\text{а}}}{Ч_{\text{р}}}, \quad (8.4)$$

де $ОФ_{\text{сер}}^{\text{а}}$ – середньорічна вартість активної частини основних засобів підприємства;

$Ч_{\text{пвп}}$, $Ч_{\text{р}}$ – середньооблікова чисельність робітників або працівників промислово-виробничого персоналу.

5. Коефіцієнти вибуття та оновлення ($K_{\text{виб}}$, $K_{\text{он}}$) обчислюються за формулами:

$$K_{\text{виб}} = \frac{ОФ_{\text{вिव}}}{ОФ_{\text{п}}}; \quad K_{\text{он}} = \frac{ОФ_{\text{вв}}}{ОФ_{\text{к}}}, \quad (8.5)$$

де $ОФ_{\text{п}}$, $ОФ_{\text{к}}$ – вартість основних засобів, відповідно, на початок і кінець року, грн.

6. Коефіцієнт змінності роботи обладнання ($K_{\text{зм}}$) визначається за формулою:

$$K_{\text{зм}} = \frac{В_{\text{зм}}}{М}, \quad (8.6)$$

де $В_{\text{зм}}$ – кількість відпрацьованих верстато-змін;
 $М$ – кількість встановленого обладнання.

Завдання 8.2

Розрахуйте діючу і планову норму витрат матеріалу, річну економію від підвищення коефіцієнта використання матеріалу з 0,8 до 0,85 у натуральному і вартісному вираженні на підставі даних, наведених у табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Техніко-економічні показники

Варіанти	Чиста вага виробу, кг	Річний обсяг випуску продукції, шт.	Ціна 1 кг матеріалу, грн
1	32	5 400	150,0
2	34	4 500	200,1
3	36	4 600	180,2
4	38	5 700	170,3
5	40	5 800	200,4

Методичні рекомендації до виконання

Норма витрат матеріалу:

$$H_{\text{вит}} = \frac{r_{\text{вм}}}{K_{\text{вик}}}, \quad (8.7)$$

де $r_{\text{вм}}$ – чиста вага виробу;

$K_{\text{вик}}$ – коефіцієнт використання металу.

Витрати матеріалу на програму:

$$V_M = H_{\text{ВИТ}} \times N, \quad (8.8)$$

де N – обсяг випуску продукції.

Річна запланована економія матеріалу в натуральному вираженні:

$$E_M = V_M^{\text{П}} - V_M^{\text{Д}}, \quad (8.9)$$

де $V_M^{\text{П}}$, $V_M^{\text{Д}}$ – витрати матеріалу на програму, планові та діючі.

Річна запланована економія у вартісному вираженні:

$$E_B = E_M \times z, \quad (8.10)$$

де z – ціна матеріалу.

Завдання 8.3

Розрахуйте норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві, обертання оборотних засобів (коефіцієнт оборотності, період обороту, коефіцієнт закріплення оборотних засобів). Коефіцієнт наростання витрат під час виготовлення виробу прийняти рівним 0,75. Дані для розрахунків наведено в табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Економічні показники роботи підприємства

Показники Варіанти	Річний обсяг випуску виробів, од.	Собівартість виробу, грн	Перевищення ціни виробу над собівартістю, %	Середньорічний залишок оборотних засобів, грн	Тривалість виробничого циклу виготовлення виробу, днів
1	10 000	200,0	25	16 000	5
2	9 000	210,0	25	16 100	6
3	9 100	220,0	25	16 200	7
4	9 200	230,0	25	16 300	8
5	9 300	240,0	25	16 400	4

Методичні рекомендації до виконання

Норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві на певний виріб:

$$H_{\text{НЗВ}} = \frac{C \times N \times T_{\text{ц}} \times K_{\text{НВ}}}{T_{\text{н}}}, \quad (8.11)$$

де C – повна собівартість виробу;

N – річний обсяг випуску виробів;

$T_{\text{ц}}$ – тривалість циклу виготовлення;

$K_{\text{НВ}}$ – коефіцієнт наростання витрат під час виготовлення виробу;

$T_{\text{н}}$ – кількість днів у періоді.

Коефіцієнт оборотності визначається за формулою:

$$K_{\text{об}} = \frac{P_{\text{п}}}{\text{СО}}, \quad (8.12)$$

де $P_{\text{п}}$ – обсяг реалізованої продукції підприємства;

СО – середньорічний залишок оборотних засобів.

Період обороту визначається за формулою:

$$T_{\text{об}} = \frac{T_{\text{п}}}{K_{\text{об}}}. \quad (8.13)$$

Коефіцієнт закріплення оборотних засобів визначається за формулою:

$$K_{\text{з}} = \frac{\text{СО}}{P_{\text{п}}}. \quad (8.14)$$

Вивільнення оборотних коштів у результаті скорочення тривалості одного обороту визначається з урахуванням зміни тривалості обороту оборотних коштів у базовому і звітному періодах та добового обсягу виробленої продукції у звітному періоді.

Завдання 8.4

Підприємство сплатило зарубіжному партнерові вартість устаткування у розмірі 19 тис. грош. од. Витрати, пов'язані з доставкою устаткування на підприємство, склали 3,6 тис. грош. од. (з ПДВ 20 %), витрати, пов'язані з його оформленням на митниці й оплатою мита, – 8 тис. грош. од., витрати на страхування доставки устаткування – 1 тис. грош. од. Для придбання устаткування був використаний кредит під 15 % річних у гривні на 2 місяці. Сума комісійних посереднику склала 1 тис. грош. од.

Визначте початкову вартість устаткування для підприємства.

Завдання 8.5

На підставі наведених даних визначте вартість основних засобів на кінець року і середньорічну вартість основних засобів. Вартість основних засобів на початок року складає 180 млн грн. Із 1 червня вводяться основні засоби на 28 млн грн; з 1 липня вводяться основні засоби на 10 млн грн; з 1 листопада виводиться устаткування на 5 млн грн.

Завдання 8.6

Будівельно-монтажний трест придбав у 2007 р. два крани, у 2010 р. – ще три крани цієї ж марки. Оптова ціна крана в 2007 р. складала 71,1 тис. грош. од., у 2010 р. – 70,2 тис. грош. од. Річна норма амортизаційних відрахувань на відновлення первинної вартості – 6 %, транспортні витрати складають 7 % оптових цін. Визначте первинну й відновну вартість у 2010 р., а також залишкову вартість їхнього парку на 1 січня 2017 року, якщо оцінювати їх за первинною та відновною вартістю.

Завдання 8.7

Первинна вартість хімічного апарату становить 20 тис. грош. од. Виручка від реалізації апарату після закінчення терміну його служби – 500 грош. од. Витрати на капітальний ремонт і модернізацію за весь термін служби апарату – 6 тис. грош. од. Термін служби апарату – 5 років. Визначте:

- 1) норму амортизації на капітальний ремонт і модернізацію;
- 2) норму амортизації на повне відновлення;
- 3) загальну норму амортизації.

Завдання 8.8

Верстат, первинна вартість якого становить 2 500 тис. грош. од., унаслідок значного морального й фізичного зносу був виведений із експлуатації достроково (через 8 років) і реалізований як металолом за 100 тис. грош. од. Норма амортизації на повне відновлення верстата – 6,4 %. Визначте нормативний термін служби верстата, залишкову за первинну і недоамортизовану вартість верстата.

Завдання 8.9

Амортизаційний період для шліфувального верстата 15 років. Період між двома капітальними ремонтами – 3 роки. Вартість одного капітального ремонту – 750 грош. од. Щорічні амортизаційні відрахування за цим верстатом – 380 грош. од. Ліквідаційна вартість – 100 грош. од. Визначте щорічні амортизаційні відрахування на повне відновлення верстата і його первинну вартість.

Завдання 8.10

Оброблення деталей А і Б здійснюється на верстаті, первинна вартість якого – 2 500 грош. од. Загальна річна норма амортизації – 14 %, у тому числі на повне відновлення – 8 %. Норма часу на оброблення деталі А – 0,23 год, на оброблення деталі Б – 0,58 год. Фонд часу верстата на сумісне оброблення деталей А і Б за рік склав 4 000 годин. Визначте амортизаційні відрахування, що доводяться на деталь А і деталь Б, і вартість верстата за вирахуванням вартості його зносу за рік.

Завдання 8.11

Вартість основних засобів механічного цеху на початок року складає 5 900 тис. грош. од., а на кінець року – 6 100 тис. грош. од. Обсяг виробництва продукції в результаті переозброєння цеху й підвищення продуктивності устаткування перевищив плановий на 18 % і склав 15 200 тис. грош. од. Визначте планові та фактичні фондівіддачу й фондомісткість.

Завдання 8.12

У кар'єрі працюють 6 екскаваторів. У червні вони мали відпрацювати 270 машино-змін, а відпрацювали 260. Визначте коефіцієнт змінності роботи

екскаваторів за планом і за звітом, якщо максимально можлива кількість машино-змін склала в червні 22,5 зміни за умови, що вони працювали б в одну зміну.

Завдання 8.13

Визначте суму витрат на капітальний ремонт і модернізацію за весь термін експлуатації машини.

Річна норма амортизації – 20 %. Первинна вартість машини – 2 200 грош. од. Термін експлуатації – 12 років. Ліквідаційна вартість – 3 % від первинної вартості.

Завдання 8.14

Визначте норму амортизації на повне відновлення каменерізної машини за рік і термін її служби, якщо первинна вартість машини – 15 000 грош. од. Річна сума амортизаційних відрахувань – 2 100 грош. од. Норма амортизації на капітальний ремонт і модернізацію – 8 %. Ліквідаційна вартість – 300 грош. од.

Завдання 8.15

Визначте норматив на запасні частини для ремонтів, якщо середньорічна вартість устаткування і транспортних засобів становить 18 000 тис. грош. од., середня норма обігових коштів на запасні частини на 100 грош. од. вартості устаткування і транспортних засобів прийнята в сумі 30 грош. од.

Завдання 8.16

Визначте норматив витрат на незавершене виробництво під час виробництва шиферу, якщо витрати на виробництво товарної продукції за заводською собівартістю плануються на рік в сумі 6 000 грош. од., тривалість виробничого циклу – 7 днів, коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві – 80 %.

Завдання 8.17

Визначте норматив на витрати майбутніх періодів, виходячи з таких розрахункових даних. Сума коштів, вкладених у витрати майбутніх періодів, що залишилися непогашеними на початок року, складає 240 тис. грн;

витрати планового року – 480 тис. грн; витрати, що включаються в собівартість продукції планового року, – 440 тис. грн.

Завдання 8.18

Визначте норматив обігових коштів на незавершене виробництво, якщо річний обсяг реалізації продукції становить 1 100 шт., заводська собівартість 1 шт. – 1 890 грн, тривалість виробничого циклу – 32 дні, коефіцієнт наростання витрат – 0,39.

Завдання 8.19

Визначте суму реалізації продукції і середній залишок обігових коштів у плановому році, а також суму відносного звільнення обігових коштів. У базисному році підприємство реалізувало продукції на 50 000 тис. грн. У плановому році намічено збільшення реалізації на 15 %. Середній залишок обігових коштів на підприємстві в базисному році складає 15 000 тис. грош. од. У плановому році він зменшиться на 10 %.

Завдання 8.20

Визначте показники оборотності та відносного вивільнення обігових коштів підприємства, якщо за запланованого випуску продукції 80 млн грн і нормативу обігових коштів, що дорівнює 10 млн грн, фактичний випуск склав 95 млн грн.

Завдання 8.21

Визначте необхідний приріст нормативу власних обігових коштів підприємства за таких умов: обсяг реалізованої продукції в минулому році склав 350 тис. грн за нормативу обігових коштів 35 тис. грн; у плановому періоді випуск продукції збільшується на 30 % у разі скорочення тривалості обороту обігових коштів на 5 днів.

Завдання 8.22

Визначте коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту, розмір приросту обігових коштів у плановому році у зв'язку зі збільшенням плану реалізації і розмір відносно вивільнених обігових коштів у зв'язку з прискоренням їхнього обороту.

Підприємство у звітному році реалізувало продукції на 3 млн грн за середнього розміру нормованих обігових коштів 1 млн грн. На наступний рік намічено збільшити реалізацію продукції на 15 % і зменшити час одного обороту обігових коштів на 11 днів.

Змістовий модуль 2

Організація виробництва та економічні результати діяльності підприємства

Тема 9. Інвестиції

Питання для обговорення

1. Поняття та класифікація інвестицій.
2. Інвестиційна діяльність підприємства.
3. Ефективність інвестицій та її підвищення.
4. Інвестиційні проекти.

Проблемні запитання та питання для дискусій

1. Що спільного та у чому полягає різниця понять "інвестиції" та "капіталовкладення"?
2. Які перспективи впровадження в Україні моделей відкритої національної та регіональної інвестиційної політики?
3. У чому виражається соціальний аспект інвестиційної діяльності підприємств?

Завдання 9.1

Підприємство має два альтернативних варіанти інвестиційних проектів. Початкові капіталовкладення за першим проектом складають 100 тис. грош. од., а за другим – 137 тис. грош. од.

Суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань, що очікуються під час здійснення першого варіанта інвестування за перший рік, – 26 тис. грош. од., за другий рік – 50 тис. грош. од., за третій рік – 52 тис. грош. од., за четвертий та п'ятий роки – по 25 тис. грош. од. Від реалізації другого проекту очікується отримання за перший рік 40 тис. грн,

за другий рік – 42 тис. грош. од., за третій рік – 45 тис. грош. од., за четвертий рік – 40 тис. грош. од., за п'ятий рік – 30 тис. грош. од. Застосовується дисконтна ставка в розмірі 10 %.

Визначте більш ефективний інвестиційний проєкт на підставі оцінювання їхньої чистої теперішньої вартості (NPV), індексу прибутковості, періоду окупності, внутрішньої ставки доходу.

Завдання 9.2

ТОВ "Перфект" обирає між двома інвестиційними проєктами за дисконтної ставки 11 %. Визначте за показниками чистої теперішньої вартості, індексу доходності та періоду окупності капіталовкладень найкращий варіант вкладення. Вихідні дані за інвестиційними варіантами подано в табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Вихідні дані

Показники	Варіант 1	Варіант 2
Сума інвестицій, тис. грн	31 000	31 000
Тривалість проєкту, роки	4	4
Грошові потоки, тис. грн:		
1-й рік	12 000	8 500
2-й рік	10 400	12 800
3-й рік	10 050	12 180
4-й рік	9 200	8 200

Завдання 9.3

Підприємство з виробництва залізобетонних виробів планує придбати додаткові виробничі площі вартістю 3 100 тис. грош. од. та провести реконструкцію вартістю 420 тис. грош. од. Водночас старе обладнання буде реалізовано за 350 тис. грош. од.

Діяльність виробничої ділянки впродовж чотирьох років характеризується такими показниками: річний обсяг випуску залізобетонних виробів – 100 тис. одиниць; собівартість однієї одиниці продукції – 50 грош. од.; оптова ціна – 60 грош. од.; щорічні амортизаційні відрахування основних фондів – 300 тис. грош. од.; дисконтна ставка – 10 %.

Завдання 9.4

Підприємство має три альтернативних варіанти інвестиційних проєктів. Зробіть висновок про доцільність інвестування в один із цих проєктів за дисконтної ставки 9 %. Вихідні дані подано в табл. 9.2.

Таблиця 9.2

Вихідні дані

Показники	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3
Сума інвестицій, млн грн	5	5,1	5,3
Тривалість проєкту, роки	4	4	4
Грошові потоки, млн грн:			
1-й рік	1	0,9	1,25
2-й рік	1,2	1,5	1,85
3-й рік	2,6	3,1	2,25
4-й рік	2,3	1,6	1,95
Загалом	7,1	7,1	7,3

Завдання 9.5

Підприємство планує зробити інвестиції в сумі 25 млн грош. од. у будівництво нового заводу з виробництва керамічної плитки. Плановий обсяг виробництва плитки – 900 тис. м², собівартість 1 м² плитки – 20 грош. од., а оптова ціна – 30 грош. од. Обґрунтуйте доцільність інвестування, якщо нормативний коефіцієнт ефективності $E_n = 0,15$.

Завдання 9.6

У підприємства є чотири варіанти капітальних вкладень. За даними табл. 9.3 оберіть найбільш ефективний.

Таблиця 9.3

Вихідні дані

Показник	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4
Сума інвестицій, тис. грош. од.	574,5	789,3	499,8	672,9
Сума доходу, тис. грош. од.	833,25	1 073,5	699,72	908,45

Тема 10. Інноваційна діяльність

Питання для обговорення

1. Характеристика інновацій та інноваційної діяльності.
2. Інноваційні процеси.
3. Науково-технічний прогрес та його роль у розвитку економіки.
4. Оцінювання ефективності інноваційної діяльності.

Завдання 10.1

Витрати на виробництво верстата для штампування пластмасових виробів становлять 7 000 грош. од., ціна на 40 % перевищує собівартість, ставка податку на прибуток – 25 %. Річна виробнича потужність верстата для штампування пластмасових виробів – 15 тис. шт., собівартість одного виробу складає 2,59 грош. од., ціна виробу – 3,65 грош. од. Щомісячні капіталовкладення в користувача верстата дорівнюють 70 грош. од. Технічною документацією передбачений строк служби верстата – 4 роки.

Завдання 10.2

Обчисліть економічний ефект у користувача друкарського приладу, максимальна потужність якого становить 60 тис. шт. виробів на рік, а нормативний термін служби – 5 років. Ціна приладу – 10 000 грош. од. Ціна одного виробу приблизно дорівнює 0,20 грош. од., а поточні витрати на його виробництво – 0,14 грош. од.

Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства

Питання для обговорення

1. Сутність техніко-технологічної бази виробництва та її роль у поліпшенні ефективності виробництва.
2. Управління технічним розвитком підприємства. Основні етапи та планування технічного розвитку підприємства.
3. Формування та використання виробничої потужності підприємства.

Завдання 11.1

Механічний цех виготовляє шестерні. Технологічним процесом передбачене оброблення заготовок на обладнанні різних типів: зуборізальному, свердлильному, токарному, шліфувальному. Різні типи верстатів об'єднано в групи. Режим роботи цеху – двозмінний, працює п'ять днів на тиждень, тривалість зміни – 8 годин. Дані, що характеризують роботу кожної групи обладнання, наведено в табл. 11.1. На підставі даних визначте ефективний фонд часу роботи устаткування за групами; пропускну спроможність устаткування кожної групи; виробничу потужність механічного цеху та її відповідність виробничій програмі.

Таблиця 11.1

Дані для розрахунків виробничої потужності цеху

Показники	Варіанти				
	1	2	3	4	5
1. Річна програма випуску деталей, шт.	9 000	7 500	1 800	8 100	7 200
2. Кількість верстатів, шт.:					
зуборізальні	4	3	3	4	4
свердлильні	3	2	2	3	2
токарні	3	2	2	2	3
шліфувальні	1	1	1	1	1
3. Норма часу на оброблення однієї деталі за операціями, нормо-год:					
зуборізальні	2,5	2,3	2,4	2,3	2,5
свердлильні	2,5	2,3	2,3	2,5	2,3
токарні	1,5	1,3	1,4	1,6	1,5
шліфувальні	0,5	0,3	0,4	0,5	0,5
4. Середній процент виконання норм, %:					
зуборізальні	110	115	110	105	108
свердлильні	120	105	107	106	104
токарні	120	110	105	107	110
шліфувальні	110	112	110	105	112
5. Витрати часу на ремонт устаткування, %:					
зуборізальні	7	5	7	6	7
свердлильні	5	6	5	7	5
токарні	6	5	8	7	7
шліфувальні	7	6	6	6	5

Методичні рекомендації до виконання

1. Пропускна спроможність груп устаткування розраховується за формулою:

$$П_{\text{спр}} = \Phi_{\text{еф}} \times РМ, \quad (11.1)$$

де $П_{\text{спр}}$ – пропускна спроможність груп устаткування, верстато-год;

$\Phi_{\text{еф}}$ – ефективний фонд роботи устаткування, год;

$РМ$ – кількість устаткування в групі.

2. Ефективний фонд роботи устаткування розраховується як добуток тривалості зміни, кількості змін та кількості днів роботи в періоді з урахуванням витрат часу на ремонти:

$$\Phi_{\text{еф}} = T_3 \times 3 \times РТ \times Д \times \left(1 - \frac{ВЧ}{100}\right), \quad (11.2)$$

де T_3 – тривалість зміни, год;

3 – кількість змін;

$РТ$ – кількість робочих тижнів, тижд.;

$Д$ – кількість робочих днів на тиждень, днів/тижд.;

$ВЧ$ – витрати часу на ремонт устаткування, %.

3. Виробнича потужність цеху визначається за ведучою групою обладнання, тобто за тією групою верстатів, у якій трудомісткість оброблення деталей найбільші. Трудомісткість розраховується за формулою:

$$T_N = \frac{t_i N_i}{K_{\text{ВН}}}, \quad (11.3)$$

де T_N – трудомісткість виробничої програми, год;

t_i – норма часу на оброблення однієї деталі i -го виду;

N_i – кількість деталей, i -го виду, шт.;

$K_{\text{ВН}}$ – коефіцієнт виконання норм;

$i \dots n$ – кількість видів деталей.

4. Коефіцієнт виробничої потужності визначається за формулою:

$$K_{\text{пот}} = \frac{П_{\text{спр}}}{T_N}, \quad (11.4)$$

де $П_{\text{спр}}$ – пропускна спроможність груп устаткування, верстато-год.

5. Виробнича потужність цеху визначається за формулою:

$$П = N \times K_{\text{пот}}, \quad (11.5)$$

де N – річна виробнича програма, шт.

Завдання 11.2

Визначте, за якої програми випуску буде економічною заміна сталю листу листом зі скловолокніту для виготовлення обшивки підйомного механізму. Ціна сталю листу для виготовлення одиниці підйомного механізму – 380 грош. од. Витрати на матеріали для фарбування – 47,5 грош. од. Ціна пофарбованого скловолокніту – 215 грош. од. Капітальні витрати на пресове обладнання для виготовлення обшивки – 2,5 млн грош. од., а витрати з виготовлення обшивки зі скловолокніту – 8 млн грош. од. Витрати на заробітну плату не змінюються, експлуатаційні витрати не враховуються.

Завдання 11.3

Для виготовлення деталі складної форми можна вибрати 2 варіанти виробництва: або відливка з чорного металу, або механічне оброблення заготовки. Обґрунтуйте вибір першого або другого варіанта виробництва деталі за обсягів виробництва: 60 одиниць, 110 одиниць, 170 одиниць на основі даних, наведених у табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Вихідні дані

Варіант	Витрати металу, кг	Вартість 1 кг металу	Основна заробітна плата на 1 одиницю товарної продукції		Витрати, пов'язані з роботою обладнання, у % до основної заробітної плати	Річні витрати на спеціальне устаткування, грош. од.
			ливарний цех	механічний цех		
1	4	13,5	7	0,5	135	310
2	5,5	8	–	6	190	900

Завдання 11.4

Для станини верстата можна застосувати зварну або литу заготовки. Визначте економічний варіант виробництва 500 заготовок на основі даних, наведених у табл. 11.3.

Вихідні дані

Показники	Витрати за цехами		
	ливарний цех – 1-й варіант	зварювальний цех – 2-й варіант	механічний цех – 1-й та 2-й варіанти
Матеріали, тис. грош. од.	500	400	80
Заробітна плата, тис. грош. од.	160	200	350
Побічні витрати, (у % до заробітної плати)	120	140	150
Витрати на технічне оснащення, тис. грош. од.	22 009	15 000	не змінюється

Завдання 11.5

Визначте інтенсивне, екстенсивне та інтегральне навантаження верстата за місяць за умови, що:

- верстат працює в дві зміни, тривалість якої – 8 годин;
- кількість робочих днів у місяць – 26;
- простій на ремонті складає 2,8 % від режимного фонду часу;
- простій за різними організаційними причинами складає 39 годин;
- планова трудомісткість виробу – 1,5 год;
- фактично виготовлено за місяць – 220 виробів.

Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції

Питання для обговорення

1. Сутність, структура та принципи організації виробничого процесу.
2. Організаційні типи виробництва.
3. Організація виробничого процесу в часі та просторі.
4. Методи організації виробництва.
5. Якість продукції.

Завдання 12.1

Відповідно до укладених угод підприємство у плановому році має відвантажити споживачам 10 тис. виробів А, направити у роздрібну торгівлю 2 тис. цих виробів і створити 5-денний запас готової продукції до кінця року. Неминучі витрати від браку складають 0,5 %.

Розрахуйте план виробництва виробів А на плановий рік, у тому числі у кварталному розрізі.

Методичні рекомендації до виконання

1. План виробництва виробів містить їхню кількість для задоволення потреб споживачів, у роздрібну торгівлю, а також враховує створення запасу готової продукції та неминучі втрати від браку.

2. Запаси готової продукції розраховуються у календарних днях (365), розподіл виробничої програми здійснюється пропорційно до кількості робочих днів.

Завдання 12.2

Визначте річний економічний ефект у виробника якіснішого товару замість раніше вироблюваного за даними табл. 12.1.

Таблиця 12.1

Вихідні дані

Показники	Модель товару	
	стара	нова
Річний обсяг виробництва, тис. шт.	100	100
Допоміжні капітальні витрати, тис. грош. од.	–	450
Собівартість виробництва, грош. од.	200	250
Оптова ціна підприємства, грош. од.	250	350

Методичні рекомендації до виконання

Прибуток від виробництва нової моделі товару визначається за формулою:

$$\Delta\Pi = [(\text{Ц}_n - \text{Ц}_c) - (\text{С}_n - \text{С}_c)] \text{O}, \quad (12.1)$$

де $\text{Ц}_n, \text{Ц}_c$ – оптова ціна виробництва нової і старої моделі;

$\text{С}_n, \text{С}_c$ – собівартість виробництва нової і старої моделі;

O – річний обсяг виробництва.

Чистий прибуток від виробництва нової моделі електробритви визначається за формулою:

$$\Delta\Pi_{\text{ч}} = \Delta\Pi - \frac{\Delta\Pi \times \text{В}_n}{100}, \quad (12.2)$$

де В_n – процент податку на прибуток.

Строк окупності допоміжних капітальних витрат визначається за формулою:

$$T = \frac{\Delta K}{\Delta \Pi_{\text{ч}}}, \quad (12.3)$$

де ΔK – допоміжні капітальні витрати.

Завдання 12.3

Визначте тривалість технологічного циклу оброблення деталей і побудуйте графіки виконання операцій у часі за послідовного, паралельно-послідовного і паралельного виду руху деталей на підставі такої інформації:

- 1) партія деталей, що обробляються, – 3 шт.
- 2) кількість операцій у технологічному процесі – 5;
- 3) портативна тривалість оброблення кожної деталі за операціями, хвилин: першої – 20, другої – 10, третьої – 40, четвертої – 10, п'ятої – 20.

Примітка. За паралельно-послідовного руху деталей часткові партії – друга і перша деталь.

Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції

Питання для обговорення

1. Поняття собівартості продукції, витрат, витрат операційної діяльності. Класифікація витрат.
2. Групування витрат за економічними елементами
3. Групування витрат за статтями калькуляції.
4. Калькулювання собівартості в комплексних виробництвах.
5. Визначення точки беззбитковості.
6. Напрями зниження витрат виробництва.
7. Ціноутворення на підприємстві.

Завдання 13.1

Основними видами продукції підприємства є хлібобулочні та кондитерські вироби. Згідно з рецептурою, розробленою на підприємстві, витрати матеріалів на 10 одиниць кондитерських виробів передбачаються такі: мука пшенична – 153 г, маргарин вершковий – 77 г, яйця – 1 шт.,

сіль – 3 г, ванілін – 0,2 г. Покупна ціна вихідних матеріалів така: мука пшенична – 20 грн за кілограм, маргарин вершковий – 30 грн за кілограм, яйця – 24 грн за десяток, сіль – 10 грн за кілограм, ванілін – 16 грн за 10 грамів. Обсяг виробництва на місяць заплановано у розмірі 8 500 одиниць кондитерських виробів. Основна заробітна плата працівників буде складати в наступному місяці 160 тис. грн.

Додаткова заробітна плата складатиме 12 % від основної, витрати на утримання та експлуатацію обладнання встановлені на рівні 90 % та загальновиробничі витрати на рівні 60 % до основної та додаткової заробітної плати. Необхідно скласти калькуляцію одиниці продукції та спрогнозувати відпускну ціну, якщо прибутковість заплановано на рівні 30 %.

Методичні рекомендації до виконання

Прибуток від реалізації продукції визначається за формулою:

$$П = (Ц - С) \times О, \quad (13.1)$$

де Ц – ціна одиниці продукції, грн;

С – собівартість одиниці продукції, грн;

О – плановий обсяг виробництва за місяць, шт.

Складіть калькуляцію одиниці продукції. Для цього заповніть табл. 13.1.

Таблиця 13.1

Калькуляція одиниці продукції

Статті витрат	Одиниця вимірювання	Рецептура на 10 шт.	Вартість придбаних матеріалів на 10 шт., грн	Витрати на 10 шт., грн	Витрати на 1 шт., грн	Витрати на плановий обсяг, грн
1	2	3	4	5	6	7
Мука	г					
Маргарин	г					
Яйця	шт.					

1	2	3	4	5	6	7
Сіль	г					
Ванілін	г					
Основна заробітна плата	грн					
Додаткова заробітна плата	грн					
Загальновиробничі витрати	грн					
Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	грн					
Загальні витрати	грн					

Завдання 13.2

На основі даних табл. 13.2 розрахуйте зниження собівартості товарної продукції, рівень витрат на 1 грн товарної продукції та процент її зниження, передбаченою у плані на розрахунковий період.

Таблиця 13.2

Показники роботи підприємства

Показники	Варіанти				
	1	2	3	4	5
Обсяг випуску продукції у звітному періоді, шт.	1 000	2 000	2 500	1 100	2 100
Обсяг випуску продукції у плановому періоді, шт.	2 500	4 300	3 500	2 600	4 000
Собівартість продукції за звітом, грн/шт.	200,0	280,0	360,0	210,0	220,0
Собівартість продукції за планом, грн/шт.	170,0	250,0	320,0	180,0	200,0
Оптова ціна виробу, грн/шт.	240,5	310,8	400,7	250,5	300,2

Методичні рекомендації до виконання

Витрати на 1 грн товарної продукції:

$$B_{\text{тп}} = \frac{C_{\text{т}}}{Q_{\text{т}}}, \quad (13.2)$$

де $C_{\text{т}}$ – собівартість товарної продукції;

$Q_{\text{т}}$ – обсяг товарної продукції.

Собівартість товарної продукції:

$$C_{\text{т}} = C \times N, \quad (13.3)$$

де C – повна собівартість продукції підприємства;

N – обсяг випуску продукції в натуральному вираженні.

Обсяг товарної продукції:

$$Q_{\text{т}} = N \times \text{Ц}, \quad (13.4)$$

де Ц – оптова ціна продукції.

Процент зниження витрат на виробництво продукції:

$$\alpha = \frac{B_{\text{т.п.б.}} - B_{\text{т.п.пл.}}}{B_{\text{т.п.б.}}}, \quad (13.5)$$

де $B_{\text{т.п.б.}}$, $B_{\text{т.п.пл.}}$ – витрати на 1 грн товарної продукції у базовому і плановому періоді.

Завдання 13.3

Визначте фактичний і плановий рівень витрат на 1 грн товарної продукції, а також його зміну у процентах проти звітного періоду, якщо відомо, що виробляється 17 000 виробів на рік за собівартістю 540 тис. грн. Планом на майбутній рік передбачено збільшити випуск продукції на 10 % і знизити її собівартість на 5 %. Ціна виробу – 600 тис. грн.

Завдання 13.4

Підприємство реалізувало власну продукцію за ціною 210 тис. грн. Загальні постійні витрати на нього складають 2 000 тис. грн. Питомі змінні витрати в першому кварталі склали 160 тис. грн. У другому кварталі

ціни на матеріали знизилися на 10 %, що привело до зниження питомих змінних витрат на 10 %. Визначте, як вплинула на критичний обсяг продукції зміна цін на матеріали.

Завдання 13.5

Ціна на виріб у першому кварталі склала 160 тис. грн, у другому збільшилася на 10 %. Постійні витрати – 1 500 тис. грн, питомі змінні витрати – 199 тис. грн. Як збільшення ціни вплинуло на зміну критичного обсягу?

Завдання 13.6

Визначте витрати на 1 грн товарної продукції за планом і фактично та зміну фактичних витрат порівняно з планом у грошовому вираженні й у процентах, виходячи з даних, наведених у табл. 13.3.

Таблиця 13.3

Вихідні дані

Вироби	Випуск товарної продукції, шт.		Собівартість одиниці продукції, тис. грн		Ціна одиниці продукції тис. грн
	за планом	фактично	за планом	фактично	
А	7 500	9 000	30	28	35
Б	5 000	5 000	48	46	55
В	4 000	4 000	75	74	82

Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Питання для обговорення

1. Сутність та класифікація фінансових результатів.
2. Оцінювання ефективності діяльності підприємства. Сутність та критерії економічної ефективності.
3. Методи визначення порівняльної ефективності варіантів виробничих господарських рішень.

Завдання 14.1

Визначте рентабельність продукції підприємства на підставі даних, наведених у табл. 14.1.

Таблиця 14.1

Показники роботи підприємства

Варіанти	Кількість продукції, шт.	Ціна одиниці продукції, грош. од.	Собівартість одиниці продукції, грош. од.
1	1 520	160	150
2	1 440	160	151
3	1 450	160	152
4	1 810	160	153
5	1 950	160	154

Методичні рекомендації до виконання

1. Визначаємо собівартість продукції, що випускається на підприємстві, за формулою:

$$C = C_{\text{оп}} \times K, \quad (14.1)$$

де $C_{\text{оп}}$ – собівартість одиниці продукції, тис. грош. од.;

K – кількість виготовленої продукції, шт.

2. Виручка від реалізації продукції складатиме:

$$BP = \text{Ц} \times K, \quad (14.2)$$

де Ц – ціна одиниці продукції, грош. од.;

K – кількість виготовленої продукції, шт.

Прибуток від операційної діяльності (реалізації продукції) розраховується за формулою:

$$\Pi_o = BP - C, \quad (14.3)$$

де BP – виручка від реалізації продукції, грош. од.;

C – собівартість випущеної продукції, грош. од.

3. Рентабельність продукції визначаються за формулою:

$$P = \frac{\Pi_o}{C} \times 100, \quad (14.4)$$

де P – рентабельність продукції, %;

Π_o – прибуток від реалізації продукції, тис. грош. од.;

C – собівартість продукції, тис. грош. од.

Завдання 14.2

Розрахуйте:

- 1) ефективність капітальних витрат, направлених у виробничі фонди;
- 2) коефіцієнт ефективності використання фондів.

Витрати у звітному році на виробничі фонди – 3 млн грн, а прибуток цього року склав 3,54 млн грн. Минулого року прибуток склав 3,1 млн грн. Середньорічна вартість діючих виробничих фондів – 22,75 млн грн.

Завдання 14.3

В одній із галузей промисловості в плановому періоді передбачається будівництво і введення в дію 3-х підприємств.

Визначте економічну ефективність капітальних витрат за кожним заводом (табл. 14.2).

Нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень $E = 0,15$.

Таблиця 14.2

Вихідні дані

Підприємства	Капітальні вкладення, тис. грн	Річний обсяг випуску продукції, тис. грн	Собівартість річного обсягу випуску продукції, тис. грн
А	14	42	39
Б	15	48	43
В	20	70	54

Завдання 14.4

У будівельну індустрію передбачені капітальні вкладення 800 млн грн. У попередній п'ятирічний період було вкладено 550 млн грн. Річний приріст прибутку галузі на плановий період передбачений у сумі 50 млн грн.

У минулому періоді – 40 млн грн. Визначте, як підвищиться економічна ефективність капітальних витрат у плановому періоді щодо попереднього.

Завдання 14.5

Визначте економічний ефект, одержаний у результаті модернізації на заводі спеціального верстата для оброблення шестерні на основі даних табл. 14.3.

Таблиця 14.3

Вихідні дані

Показники	Діюче устаткування	Модернізоване устаткування
Вартість виробничих фондів, тис. грош. од.	2 300	2 500
Програма з виготовлення шестерень, шт./год	500 000	500 000
Витрати з виготовлення 1 шестерні, грош. од.	1,5	1,3

Завдання 14.6

Вартість основних засобів на механічній ділянці – 200 тис. грн, а собівартість річного випуску продукції – 380 тис. грн. Після реконструкції ділянки вартість основних засобів збільшилася до 300 тис. грн, а собівартість тієї ж продукції зменшилася до 280 тис. грн. Визначте економічну ефективність капітальних витрат на реконструкцію цеху.

Завдання 14.7

Проект реконструкції цеху подано у 3 варіантах, які мають характеристики, наведені в табл. 14.4. Визначте найефективніший варіант реконструкції цеху на основі даних табл. 14.4.

Таблиця 14.4

Вихідні дані

Показники	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3
Капітальні вкладення, тис. грн	650	1 000	1 300
Собівартість річного випуску, тис. грн	1 100	1 080	900

Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

Питання для обговорення

1. Сучасні моделі розвитку підприємств.
2. Поняття, завдання та форми реструктуризації підприємства.
3. Види реструктуризації.
4. Порядок здійснення й ефективність реструктуризації суб'єктів господарювання.

Тестові завдання

1. Реструктуризація – це
2. До зовнішніх причин реструктуризації належать:
 - а) технічний прогрес та міжнародна економічна інтеграція;
 - б) конфлікт інтересів власників, робітників, клієнтів, партнерів;
 - в) докорінні зміни на ринках розвинутих країн, політика уряду;
 - г) слабка робота служби маркетингу, слабкий фінансовий менеджмент;
 - д) правильні відповіді а та в;
 - е) усі відповіді правильні.
3. За об'єктами змін виділяють такі види реструктуризації:
 - а) санаційна, стратегічна;
 - б) управлінська, технічна;
 - в) випереджальна, оперативна;
 - г) економічна, організаційно-правова;
 - д) правильні відповіді а та в;
 - е) правильні відповіді б і г.
4. Причинами якого виду реструктуризації за метою змін є зниження загальної ефективності, вичерпання ринкового потенціалу, відсталість порівняно зі світовими стандартами, перспективи на нових ринках, низька ефективність управління:
 - а) управлінська;
 - б) санаційна;

- в) адаптаційна;
- г) випереджальна?

5. Який вид реструктуризації пов'язаний із системою підготовки, перепідготовки персоналу з орієнтацією на конкурентоспроможне функціонування підприємства, зі зміною його організаційної структури, менеджменту, маркетингу, інноваційної та технологічної політики:

- а) управлінський;
- б) технічний;
- в) економічний;
- г) фінансовий;
- д) організаційно-правовий?

6. Розташуйте ці етапи реструктуризації в правильному порядку з початкового етапу до кінцевого:

- а) запровадження організаційно-економічних, правових, технічних заходів із реструктуризації;
- б) поглиблений аналіз техніко-економічного і фінансового стану підприємства та виявлення наявних проблем;
- в) оцінювання результатів створення і функціонування нових організаційно-правових структур;
- г) аналіз стану підприємства та усвідомлення необхідності змін;
- д) розроблення бізнес-плану реструктуризації;
- е) визначення економічної ефективності реструктуризації;
- є) визначення цілей і обґрунтування концепції реструктуризації.

7. Що не відноситься до можливих варіантів проведення реструктуризації підприємства:

- а) перепрофілювання підприємства;
- б) санація підприємства;
- в) об'єднання (злиття) підприємств та утворення нової юридичної особи;
- г) виділення структурних підрозділів з утворенням нових юридичних осіб;
- д) передача виділених структурних підрозділів у сферу управління іншому органу управління;
- е) створення державної холдингової компанії з дочірніми підприємствами?

8. Підставою для вибору варіанта реструктуризації не є:

а) оцінювання реальних ринкових можливостей структурних підрозділів підприємства;

б) оцінювання ступеня освоєння нових ринків, що показує, наскільки швидко підрозділ може змінити структуру збуту продукції та подолати бар'єри вступу на нові ринки;

в) оцінювання рівня специфічних виробничих знань і технологій підрозділу;

г) попередній аналіз стану неплатоспроможності підрозділу.

Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність

Питання для обговорення

1. Характеристика економічної безпеки підприємства.
2. Оцінювання рівня економічної безпеки виробництва.
3. Санація підприємств.
4. Банкрутство підприємств.
5. Ліквідація збанкрутілих підприємств.

Тестові завдання

1. Головною метою економічної безпеки є:

а) якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

б) висока ефективність менеджменту, оптимальність та ефективність його організаційної структури;

в) забезпечення високої фінансової ефективності, стійкості, незалежності підприємства;

г) забезпечення тривалого й максимально ефективного функціонування нині та високого потенціалу розвитку в майбутньому.

2. Економічна безпека – це:

а) такий стан, за яким нейтралізуються або знищуються загрози інтересам, самому існуванню підприємства;

б) ефективне взаєморозуміння та взаємодія всіх підрозділів і служб, які займаються забезпеченням безпеки на підприємстві;

в) такий стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам;

- г) інформаційно-аналітична постійно діюча система спостережень за динамікою економічних та фінансових показників;
- д) немає правильної відповіді.

3. До функціональних складових економічної безпеки відносять:

- а) інформаційну, інтелектуальну та кадрову, техніко-технологічну складові;
- б) силову, політико-правову, екологічну складові;
- в) фінансову, стратегічну, керовану складові;
- г) правильні відповіді а та б;
- д) правильні відповіді б і в.

4. До основних форм прояву реальних загроз безпеки відносять:

- а) зниження керованості, скорочення виробництва;
- б) скорочення науково-технічного потенціалу;
- в) науково-технологічний прогрес;
- г) правильні відповіді а та б;
- д) правильні відповіді б і в.

5. Досягнення найефективнішого використання корпоративних ресурсів – це змістовна характеристика:

- а) інформаційної складової економічної безпеки;
- б) інтелектуальної складової економічної безпеки;
- в) кадрової складової економічної безпеки;
- г) фінансової складової економічної безпеки;
- д) усі відповіді правильні.

6. Яким чином розраховується сукупний критерій економічної безпеки підприємства:

- а) як оцінювання фінансових збитків від очікуваних негативних впливів;
- б) як сукупність рівнів виконання запланованих значень часткових критеріїв стану функціональних складових економічної безпеки підприємства;
- в) як результат зважування й підсумовування окремих функціональних критеріїв, які розраховуються через порівняння величини загрози економічній безпеці та ефективності заходів для її відвернення;
- г) усі відповіді правильні?

7. Для оцінювання фінансової складової економічної безпеки підприємства та для визначення ймовірності банкрутства використовують багатофакторну модель Е. Альтмана, яка передбачає урахування:

- а) частки чистих обігових коштів в активах, рентабельності активів, вирахованої на основі нерозподіленого прибутку;
- б) віддачі оборотних активів, віддачі основних фондів;
- в) коефіцієнта покриття з ринкової вартості власного капіталу, віддачі всіх активів;
- г) правильні відповіді а та б;
- д) правильні відповіді б і в;
- е) правильні відповіді а та в.

8. Відповідно до законодавства України, санація – це

9. До основних типів санаційних заходів відносять:

- а) екологічні, політично-правові;
- б) соціальні, організаційно-правові;
- в) виробничо-технічні, фінансово-економічні;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильні відповіді а та б;
- е) правильні відповіді б і в.

10. До цілей проведення санації не відносять:

- а) відновлення та збереження ліквідності, зниження заборгованості;
- б) покриття поточних та майбутніх збитків;
- в) конкурентоспроможність і відновлення прибутковості;
- г) формування фінансових ресурсів на поворотній та безповоротній основах.

11. Система заходів із відновлення платоспроможності боржника, які до порушення справи про банкрутство може здійснювати власник майна, інвестор, з метою запобігання банкрутства шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства, – це:

- а) санація;
- б) досудова санація;
- в) фінансова санація;
- г) добровільна санація.

Теми есе

студентів із дисципліни "Економіка підприємства"

1. Поняття підприємства та основні засади його функціонування.
2. Правові основи функціонування підприємств в Україні.
3. Основні теоретичні моделі підприємства: неокласична, інституціональна, еволюційна, підприємницька, агентська, інтеграційна, їхня сутнісна характеристика.
4. Договірні взаємовідносини і партнерські зв'язки в підприємницькій діяльності.
5. Міжнародна підприємницька діяльність.
6. Оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на підприємство.
7. Структура підприємства: виробничі структурні підрозділи підприємств, функціональні структурні підрозділи апарату управління, філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи підприємств.
8. Методи управління діяльністю підприємств.
9. Організаційні структури управління підприємствами та система загальнодержавного управління підприємствами.
10. Ринкове середовище господарювання підприємств. Поняття, зміст та класифікація ринків.
11. Характеристика продукції та її класифікація.
12. Виробнича програма підприємства та порядок її формування. Основні розділи та техніко-економічні показники виробничої програми.
13. Ресурсне обґрунтування виробничої програми.
14. Маркетингова діяльність підприємства на ринку.
15. Основи планування діяльності підприємства.
16. Кадрова політика й система управління персоналом. Колективний договір.
17. Капітал підприємства: сутність та склад.
18. Нематеріальні активи: поняття й види нематеріальних активів.
19. Товарний знак: види, функції та підходи до вибору.
20. Поняття і класифікація інвестицій.
21. Інвестиційна діяльність підприємства. Підприємство як об'єкт і суб'єкт інвестування. Інвестиційна політика підприємства.
22. Інноваційні процеси і їхні види, вплив інновацій на підвищення конкурентоспроможності продукції.

23. Сутність і складові техніко-технологічної бази виробництва та її роль у поліпшенні його ефективності.
24. Формування та використання виробничої потужності підприємства.
25. Типи виробництва та вплив на його організаційно-технічну побудову й ефективність. Порівняльна характеристика типів виробництва.
26. Якість продукції. Основні фактори підвищення якості продукції підприємства.
27. Поняття собівартості продукції, витрат, витрат операційної діяльності. Класифікація витрат.
28. Сутність та класифікація фінансових результатів.
29. Поняття, завдання та форми реструктуризації підприємства.
30. Оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.
31. Санація підприємств.
32. Банкрутство підприємств.
33. Інноваційно-технологічний розвиток підприємства.
34. Основні фактори, які зумовлюють нову якість конкурентоспроможності в умовах економіки знань.
35. Інтелектуальні активи підприємства. Визначення, фактори, показники. Напрями розвитку.
36. Людський капітал підприємства.
37. Шляхи підвищення синергетичного ефекту конкурентоспроможності.
38. Економічна ефективність як напрям підвищення конкурентоспроможності підприємства.
39. Система сумарних показників діяльності підприємства.
40. Аналіз динаміки і розрахунок впливу різних факторів на конкурентні переваги підприємства.
41. Вплив податкової політики на ефективність діяльності підприємства.
42. Якість продукції і результативність діяльності підприємства.
43. Концепція загального управління якістю: основні елементи, прийоми і засоби.
44. Вживання в Україні міжнародної системи якості (стандарти ІСО).
45. Зарубіжний досвід використання систем якості.

Рекомендована література

Основна

1. Азарова А. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / А. О. Азарова, Л. О. Нікіфорова. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – 215 с.
2. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства : підручник / М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха. – Київ : Ліра-К, 2013. – 664 с.
3. Бойчик І. М. Економіка підприємства : підручник / І. М. Бойчик. – Київ : Кондор-Видавництво, 2016. – 378 с.
4. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – 2-ге вид. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
5. Гиль О. О. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : навч. посіб. / О. О. Гиль. – Київ : Ліра-К, 2015. – 248 с.
6. Економіка підприємства : навч. посіб. (практикум) / С. М. Рогач, Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк та ін. – Київ : ЦП "КОМПРИНТ", 2016. – 488 с.
7. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропівного. – Вид. 3-тє, без змін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 528 с.
8. Економіка підприємства в схемах й таблицях : навч. посіб. / Т. М. Серікова, Є. П. Кожанова, В. І. Мельник, Г. М. Шумська. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 304 с.
9. Економіка підприємства: збірник засобів діагностики : навч. посіб. / за заг. ред. М. В. Афанасьєва. – Київ : Ліра-К, 2013. – 112 с.
10. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. М. Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А. Садиков, О. С. Маковоз ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків : ХНУВС, 2017. – 192 с.
11. Економіка підприємства: формування компетентностей на основі тренінгів : навч. посіб. / за заг. ред. М. В. Афанасьєва. – Київ : Ліра-К, 2013. – 360 с.
12. Захарченко В. І. Економіка підприємства : навч. посіб. / В. І. Захарченко. – Київ : Ліра-К, 2014. – 300 с.
13. Збарський В. К. Економіка підприємства / В. К. Збарський. – Київ : КиМУ, 2015. – 316 с.
14. Шарко М. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / М. В. Шарко, Н. В. Мешкова-Кравченко, О. М. Радкевич. – Херсон : Олді-плюс, 2014. – 436 с.

Додаткова

15. Бондар Н. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. М. Бондар. – 2-ге вид., доп. – Київ : А.С.К., 2005. – 400 с.
16. Бурик А. Ф. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / А. Ф. Бурик. – Київ : ЦУЛ, 2016. – 260 с.
17. Грибик І. І. Економіка та управління підприємством: теорія і практика : навч. посіб. / І. І. Грибик. – Київ : Ліра-К, 2014. – 428 с.
18. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. Б. Юрченко, Р. С. Кравчук, І. Б. Запухляк, І. І. Василик. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2018. – 377 с.
19. Економіка підприємства : навч. посіб. / С. М. Рогач, Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк та ін. – Київ : ЦП "КОМПРИНТ", 2015. – 392 с.
20. Економіка підприємства : навч. посіб. / уклад. Є. О. Мішенін, Є. О. Балацький, О. М. Дутченко та ін. – Харків : Діса Плюс, 2015. – 336 с.
21. Економіка підприємства : навч. посіб. / уклад. Н. В. Романченко, Т. В. Кожемякіна, К. В. Пічик. – Київ : НаУКМА, 2018. – 304 с.
22. Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб. / І. М. Посохов [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : НТУ "ХПІ", 2016. – 380 с.
23. Економіка підприємства. Тренінг-курс : навч. посіб. / Г. М. Филюк та ін. – Київ : Київський університет, 2017. – 191 с.
24. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку : монографія / В. С. Пономаренко, М. В. Афанасьєв, І. В. Гондарєва та ін. ; за заг. ред. д. е. н., проф. В. С. Пономаренка. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 187 с.
25. Економіка підприємства: навч. посіб. : практикум / Я. С. Витвицький та ін. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2016. – 306 с.
26. Козик В. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / В. В. Козик, О. Ю. Ємельянов, О. Я. Загорецька та ін. – Львів : Вид-во "Простір-М", 2017. – 406 с.
27. Кузьмин В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / В. М. Кузьмин. – 2-ге вид, перероб. та доп. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2016. – 195 с.
28. Кулик Т. П. Організація, планування і управління виробництвом : навч. посіб. / Т. П. Кулик. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. – 232 с.

29. Кулішов В. В. Економіка підприємства: теорія і практика : навч. посіб. / В. В. Кулішов. – Львів : Магнолія 2006, 2016. – 208 с.

30. Підприємницька діяльність та економіка підприємства : навч. посіб. / С. Б. Довбня, Т. Б. Ігнашкіна, А. Б. Педько та ін. – Дніпро : Ліра, 2016. – 438 с.

31. Яркіна Н. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. М. Яркіна. – Київ : Ліра-К, 2015. – 498 с.

Інформаційні ресурси

32. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

33. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

34. Кодекс Законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

35. Нормативні акти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nau.kiev.ua.

36. Основні засоби : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo/7.htm>.

37. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

38. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

39. Про оплату праці [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.

40. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2014 – 2024 роки [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/690-2012-р>.

41. Про ціни і ціноутворення [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>.

42. Регіони України : статистичний щорічник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання та ресурсне забезпечення діяльності підприємства	4
Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва	4
Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.....	6
Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств.....	9
Тема 4. Структура та управління підприємством.....	10
Тема 5. Ринок і продукція	12
Тема 6. Планування діяльності підприємства	14
Тема 7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	20
Тема 8. Капітал підприємства	28
Змістовий модуль 2. Організація виробництва та економічні результати діяльності підприємства	38
Тема 9. Інвестиції.....	38
Тема 10. Інноваційна діяльність.....	41
Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства	41
Тема 12. Організація виробництва і забезпечення якості продукції	45
Тема 13. Витрати на виробництво та реалізацію продукції.....	47
Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	51
Тема 15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація	55
Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність.....	57
Теми есе студентів із дисципліни "Економіка підприємства".....	60
Рекомендована література.....	62
Основна	62
Додаткова	63
Інформаційні ресурси	64

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Практикум
для студентів усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Бондаренко Людмила Миколаївна**
Горобинська Маріанна Володимирівна

Відповідальний за видання *Н. В. Проскурніна*

Редактор *В. Ю. Степаненко*

Коректор *В. Ю. Степаненко*

План 2020 р. Поз. № 127 ЕВ. Обсяг 66 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.